

סגולה

מגזין ישראלי להיסטוריה

תמוז תשפ"ג | יולי 2023 | גיליון 157

לגיון רפואי
בית חולים במצדה

כשהמקום הקדוש רועד
צפת, טבריה, ירושלים

בתי המושבה הגרמנית
מספרים

מי מחתן?
מי מתחתן?
בין בני הזוג לבין הממסד

תולדות זמננו

42 ש"ס

07

9771565033000

ההפתעות של סגולה

דמויות מהעבר יחלקו הפתעות בין מנויינו הנאמנים.
בכל חודש ימצאו מנויים אחדים הפתעה בדמות גלויה
עם הטבה מצורפת לגיליון

למימוש ההטבה שלחו מסרון עם קוד הקופון
המופיע בגב הגלויה למספר 058-5416146

50

בחיל וברעדה

למה האדמה רועדת? תופעות שהאדם לא יודע להסביר ולחזות היו תמיד פתח להשערות מהתחום העל-טבעי. רעידות אדמה שפקדו את ערי הקודש בארץ ישראל הביאו לשורה של חרדות, ציפיות ופרשנויות. רגעים של חיל ורעדה במאתיים השנים האחרונות

דותן גורן

58

מסע בזמן – המושבה הגרמנית

מה הוביל משפחות גרמניות לקבוע את בתיהן במישור שעל ספו של גיא בן הינום? בתי המושבה הגרמנית מספרים על הקורות את תושביהם

תמר הירדני

מדורים

3	דבר העורך
6	חדשות
12	בימים ההם אירועים נבחרים בחודש תמוז
14	קיצור תולדות החתונה
66	אמנות ההיסטוריה ויקטור הגמן
67	ביקורת ספרים מכתב לילדי הרחוקים
72	ראו אור
74	תשבצים וחידות

16

מי חיתן אתכם?

לפי ההלכה התלמודית אין צורך ביותר מאיש הנותן מתנה לאישה בנוכחות עדים תוך הבהרה שהמתנה היא לשם קידושין. אז איך הפך הרב לחלק בלתי נפרד מהחופה, עד כדי כך שבעיני הנוכחים הוא נחשב למי שמחתן את הזוג? מסע להיווצרותו של מקצוע

אריאל פיקאר

26

על אף המעמד המחייב

מה קרה כשמרג'רי פסטון, בת למשפחת אצולה אנגלית זוטרה, התחתנה בסתר עם אחד מעובדי המשק של המשפחה? ארכיון מכתבים של המשפחה חושף לפנינו את התמודדותן של המשפחה ושל הכנסייה עם נישואין פרטיים שלא נערכו בכנסייה ולא התחשבו במעמד ובמשפחה.

ערן שמיט

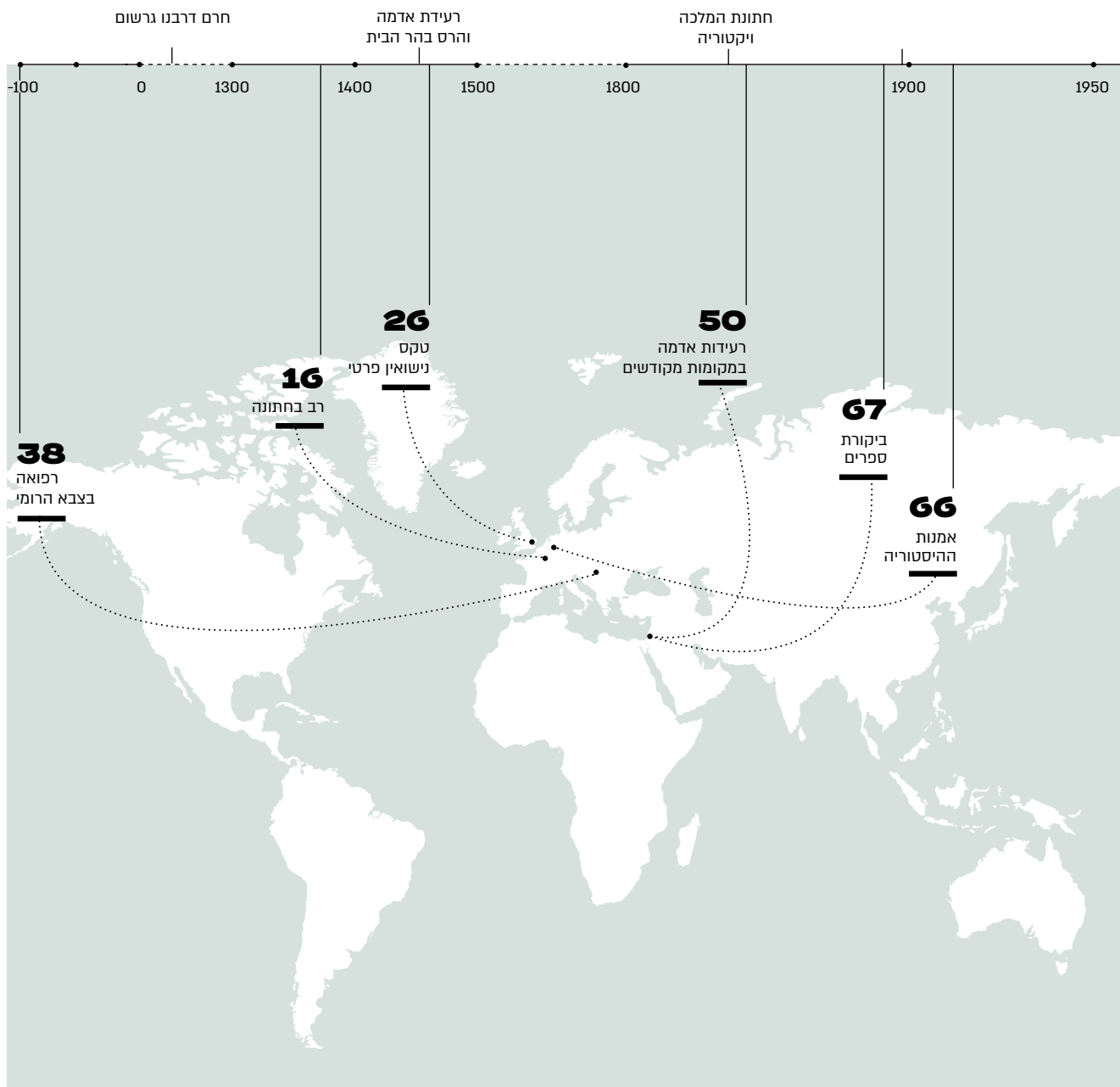
38

ליגיון רפואי

בימינו מתרכזים החידושים הרפואיים בבתי החולים האוניברסיטאיים, ואילו בימי האימפריה הרומית חוד החנית של מדע הרפואה התלווה לחוד החנית של חיילי הלגיון. ממצאים מן החפירות במצדה מספקים לנו הצצה מפתיעה למערך הרפואי של הצבא הרומי

יונתן לוקימסון

**העניקו
ליקיריכם
מתנה**

**לרכישת
מנוי מתנה
במחיר היכרות**

להרשמה ולפרטים:
058-5416146
service@segulamag.com

שירות לקוחות
service@segulamag.com
058-5416146
חייגו ונחזור אליכם תוך 48 שעות
מענה אנושי - א'ד' בין השעות 9:00-14:00
אפשר לשלוח הודעת טקסט

סגולה - מגזין ישראלי להיסטוריה
www.segulamag.com
המערכת
segula@segulamag.com
יד חרוצים 10, ירושלים, 9342148
טלפון 02-5004351

יוסף חיים ברנר

סדנא דגלותא
שבעה מאמרים

יונתן מאיר ורפי צירקין־סדן (עורכים)
בלימה, תשפ"ג, 168 עמ'

הספר מכנס שבעה מאמרים שכתב הסופר הבולט של העלייה השנייה סמוך לעלייתו לארץ. מעייניו של ברנר היו נתונים לעתידם של המוני היהודים שהלכו ונדחקו ממזרח אירופה, אך לא הגיעו לארץ ישראל מתוך אמונה גדולה בגאולה הציונית, ורק עם השנים קשרו את גורלם בגורל היישוב. בספר מכונסים כמה מן המאמרים שבהם חידד ברנר את השקפת העולם הלאומית והחילונית שלו המזהירה מפני תקוות הגאולה שנתלו ביישוב, אותו הוא מציג כלא יותר מאשר יישוב יהודי גלולי נוסף.

המחברת במגירה של אמא

סיפורה של רבקה זלוטניק

רבקה זלוטניק

הוצאת המשפחה, תשפ"ג, 175 עמ'

ב־1946 ירשה המחברת, בת 21, במחנה המעצר בקפריסין שאליו נשלחו מעפילים, ובעברית שלמדה בבית הספר בפולין כתבה את קורותיה מאז הפלישה הגרמנית ב־1941 לרוסיה שבתחומה נכללה העיירה

קוזין (היום באוקראינה). ריכוז היהודים, הטלאי הצהוב, הבריחה למחבוא, החיים ביערות, החיים בזהות בדויה – כל אלה מתוארים בעין תמימה אך בהתבוננות עמוקה. היא מתארת את ההימלטות מפני הנאצים שהתחלפה בבריחה מפני המחברת האוקראינית שנלחמה בנאצים ורדפה יהודים, את אומץ לבם של מציליה, את מותם של בני משפחתה, ואת מאבקה להוציא את אחייניתה מהמשפחה האוקראינית המאמצת שלא רצתה לוותר עליה. מחברות היומן נשמרו במגירה לצד מיטתה עד פטירתה בשיבה טובה בתחילת ימי הקורונה. המשפחה בחרה להוציא את היומן כצורתו. אחרי דברי פתיחה קצרים של המשפחה ושל פרופ' חוי דרייפוס העומדת על חשיבותו מופיע היומן עצמו: צילום של דפי המחברת ומולם העתק שלהם באותיות דפוס. לספר מצורף גם העתק של כתב היד הכרוך כמחברת, ושניהם נתונים במגרת קרטון, לזכר האופן שבו נשמרו הזיכרונות, לצד מכתב ממשפחת המצילים וסימנייה עם תמונות בני המשפחה שנספו.

ההיסטוריה הסודית של היהדות

אילון גלעד

עם עובד, תשפ"ג, 320 עמ'

המסאי החקרן נשען על מחקרים רבים בבואו לתאר את מקורות צמיחתה של

הדת היהודית. עבור הקורא שאיננו חוקר עיקר החידוש בספר הוא באימוץ של טענות מבית המדרש של ביקורת המקרא, המתמקדות בדרך כלל בביקורת הטקסט כדי לשחזר את התהוותו של הסיפור המקראי מתוך נסיבות היסטוריות, בעיקר אלה של גלות בבל. פרקי הספר השונים מתמקדים בהתגבשותם של החגים השונים, וממשיכים בגלגוליהם המאוחרים יותר. הבחירות של המחבר נראות לפעמים שרירותיות ולפעמים מוזרות, כמו ההתמקדות לאורך עמודים שלמים בגלגוליו של הכרפס. אבל דווקא זויות הראייה של מי שאינו חוקר מהתחום מניבה נקודות מבט מפתיעות ומעניינות, גם אם אינן מתאימות ליומרה המופרזת המתבטאת בה"א הידיעה שבכותרת הספר.

המיליארדים הנאצים

ההיסטוריה האפלה של המשפחות העשירות בגרמניה

דוויד דה יונג

מאנגלית: דנה אלעזר־הלוי
מטר, תשפ"ג, 427 עמ'

אחרי המלחמה באו בעלות הברית חשבון עם האישים הבולטים במשטר הנאצי, אך בכירי המשק הגרמני ששיתפו איתו

בני המזל

איך אבא שלי, ילדי טהרן וכרבע מיליון מיהודי פולין שרדו בשואה

מיכל דקל

מאנגלית: שמעון בוזגלו

ידיעות 19, 2023, 415 עמ'

כרבע מיליון מקרב 350 אלף יהודי פולין שנותרו בחיים לאחר השואה זכו לכך בשל העובדה שכמו פולנים אחרים הם חצו את הגבול לברית המועצות. רבים מהם הוגלו למחנות עבודה במזרח שבהם לא ניסו להרוג אותם, אבל גם לא התאמצו לשמור אותם בחיים. אביה של המחברת היה כלוא עם הוריו ואחותו במעין מחנה עבודה שבו הם שימשו חוטבי עצים, משמעו כפשוטו, עבור מכונת המלחמה הרוסית. אלא שמסיבות אחדות סיפורים אלה ודומיהם לא נשמעו אחרי המלחמה. על אף שיטות הדיכוי הטוטליטריות שלהם, בחלוקה בין הטובים והרעים של מלחמת העולם שובצו הסובייטים בתפקיד הגואל ששחרר את אירופה מידי הנאצים. אותן שיטות דיכוי אחראיות גם לכך שלא הופצו סיפורים שיפגעו בדימוי הסובייטים. גם בזיכרון הקיבוצי הישראלי לא נמצא מקום לזיכרון של מה שעברו ניצולי השואה בברית המועצות, הן משום שבשנים שאחרי המלחמה הובל היישוב בידי ציונים סוציאליסטים שנשארו את עיניהם למשטר המתקדם כביכול במדינה הסובייטית, והן משום שבני היישוב ראו בעולים החדשים חלוצים ולא פליטים.

המחברת היא ישראלית המשמשת מרצה וחוקרת באוניברסיטה אמריקאית. היא ביקשה לקרוא את סיפוריהם של ניצולי השואה לא רק כמי שהניחו את הגולה מאחוריהם ועלו לארץ ישראל, אלא קודם כל כפליטים שביום לא בהיר אחד נקרקעו מחיהם, חצו את הקווים לברית המועצות ושם נכלאו וגורשו לעבודות כפייה במזרח, שוחררו מהן ונדדו בחוסר כל לאוזבקיסטן, לבוכרה, לאיראן, ומשם לארץ ישראל. בישראל הכירו את המונח 'ילדי טהרן', אך לא העמיקו בקורות אותם, וגם הם עצמם לא התמקדו בעבר אלא בהשתלבות במדינה הצעירה ובמאבק עליה. דקל מניחה בצד את נקודת המבט הציונית לא כדי לאמץ את הביקורת האופנתית על ישראל, אלא כדי להעשיר את הסיפור בנקודות המבט הרבות המרכיבות אותו: הפולנית, הרוסית, האוזבקית, הבוכרית והאיראנית.

לאורך הספר נפרס סיפורה של משפחת המחברת, בתוך סיפוריהם של המון הפליטים שהם היו חלק מהם, ולצדו נפרסים סיפור המחקר שבו היא מתחקה אחריהם וסיפור המסע שלה אל המקומות שבהם שהו. שותפה למסע הוא עמיתתה להוראה באוניברסיטה האמריקאית, איראני שהגיע לארצות הברית כפליט אחרי המהפכה באיראן. הוא זכר את הסיפור על הפליטים הפולנים וגם הזדהה עם חוויית הפליט.

לדמותו של אבי המחברת, נער פליט שהיה לישראלי טיפוס וישי חיל האוויר, מצטרפות בספר דמויות של פליטים אחרים, פולנים יהודים וגם קתולים, שחלקם בחרו להישאר ברוסיה, ברפובליקות הקווקזיות או באיראן, וגם דמויות מקומיות, מימי מלחמת העולם ומימי המסע של המחברת בעקבותיהם. היא מנחה אותנו במפגש עם כל אלה ומשתפת אותנו בדרכים הפתלתלות והעשירות של הזיכרון ושל החמלה האנושית.

פעולה וניצלו עובדי כפייה מהמדינות הכבושות המשיכו את חייהם הפרטיים והכלכליים כמעט בלי הפרעה. הספר עוקב אחרי המעורבות של המולטי מיליונרים במדיניות הנאצית ובוחן את הבעלות הנמשכת של משפחותיהם על עסקים גדולים: מהתרומה העצומה של התעשיינים לטובת מערכת הבחירות הנאצית שהיטלר הגדיר באוזניהם כבחירות האחרונות, דרך ביזת עסקים יהודיים וניצול עובדי כפייה, ועד ההתחמקות של יורשים בני זמננו מן העיסוק בעבר. הספר מפנה אצבעות מאשימות שקשה להתעלם מהן.

אחרית דבר

צוואות יהודיות מהאימפריה העות'מאנית

ירון בן-נאה

מרכז זלמן שזר ומרכז דינור, תשפ"ג, 567 עמ'

בספר מכונסות למעלה מ-600 צוואות שנכתבו ברחבי האימפריה העות'מאנית בשנים 1500-1900. רובן הגדול מועתקות מתוך ספרי שאלות ותשובות שבהם הובאו, וכמה עשרות מובאות בספר כפי שנמצאו בכתב היד המקורי. רוב הצוואות נכתבו בידי יהודים ספרדים, ומיעוטם בידי יהודים אשכנזים דוברי יידיש, רומניוטים דוברי יוונית ומוסתעריים דוברי ערבית. רובן נוגעות לחלוקת הרכוש, ומיעוטן מכילות גם הוראות לטיפול במת ובזכרו, וכן הכוונות לחיים עבור שארי הבשר. הצוואות משקפות רגעים אינטימיים מאוד בסוף ימי מחבריהן ואצור בהן מידע היסטורי רב על אודות מבנה המשפחה היהודית, כלכלתה, יחסים בין בני הבית ועוד תחומים רבים המוזכרים בדרך אגב.

לרכישת הגיליון

סגולה

מגזין ישראלי להיסטוריה

